III. *Ex Veterum* Pruſſorum RE ANTIQUARIA *Schediaſma, a D.* Jac. Theodoro Klein *Reipubl.* Gedan. *a Secretis,* R. S. S. *cum D.* Hans Sloane, *Bart.* R. S. *Pr. communicatum.*

INTER varia Veterum Pruſſorum & Utenſilium & Luxus ſui vel Ornamenti monumenta, olim circa funerationes terræ concredita, rurſus e terra aliquando eruuntur ex Ære ductili affabre tornatæ complicatæque triplices lineæ, quæ vel laxatum Cingulum ex unico aut duplici triplicive circulo conſtantem effingunt, vel Coni figuram e baſi ſua per Spiram aſſurgentis, apice truncato repræſentant, cujus Spiræ ex ære nobiliori tam egregia elaſticitas, ut facile comprimi & facilius in figuram conoidalem remitti queat, ita quidem, ut plus quam quatuor horæ minuta requirat, antequam ab impulſu requieſcat.

Prioris Generis de Hiſtoria naturali optime meritus *Helwingius Præpoſ. Dixco. Algerb. Lithograph.* I. *p.* 91. §. 2. Funiculos metallicos vocat, eoſque Cinguli loco deſtinatos fuiſſe recte judicat; illos, qui in Conum truncatum aſſurgunt, CORONAS SEPULCRALES (*ibid.* §. 4.) appellat, in Sepulcretis obvias, ſed rariſſime integras.

SIMILEM, ex omni parte integram & liberam ab Ærugine, (*vid.* TAB. I. Fig. 1.) cujus Diameter in baſi 6 $\frac{7}{8}$ pollices Rhinland. adæquat, anno 1726. in Muſeum noſtrum depoſuit vir admodum Reverendus, ſimulque Sententiam ſuam in literis ad me datis expoſuit; nimirum, hujuſmodi Conum ſpiralem fuiſſe Simulacrum Serpentis ænei Iſraelitarum, cum quibus veteres Pruſſi

Pruſſi multa circa Cultus ſuos Idololatricos communia habuerint, quod Simulacrum demum loco Amuleti in Sepulcra depoſuerint; ut Serpentes, quos Pruſſi veteres pro Diis coluerunt, poſt obitum quoque reverenter habiti, Cadaveribus non nocerent.

Proculdubio Vir Doctiſſimus hujus gratia ſecutus eſt Caſtra eorum, qui Virgines Veterum Pruſſorum ab Iſraelitis, quos *Salmanaſſar* in captivitatem abduxit, deducere ſatagunt; quorum tamen opinionem *Chriſtoph. Hartznoch, Diſſert.* III. *p.* 48. §. v. labefactavit.

Aſt, licet verum ſit, Pruſſos Ethnicos præter DIOSTRES majores, *Percunum, Pikollum,* & *Potrimpum,* imo præter Solem, Lunam, Stellas, Lucos, Fontes, Alcem, Bufones, aliaſque Beſtias, etiam Serpentes veneratos, eoſdemque & cultu & litamine ex lacte parato, in Quercubus præcipue cavis, quæ inauditæ plerumque magnitudinis & craſſitiei, (*vid. Hartknoch Diſſert.* VI. *de locis Divino cultui dicatis*) proſecutos eſſe *; licet quoque egomet ipſe in Lithuania Pruſſiæ orientali ſubjecta ſæpius obſervaverim, Serpentes infantibus adeo familiares eſſe, ut iiſdem cochlearia lacte plena circumverterint, quorum eſurientium ejulatu Parentes accerſiti nihil contra indiſcretos hoſpites auſi ſunt, niſi quod eoſdem pariter ac volatilia domeſtica a prandiis liberorum fugaverint: nullatenus tamen exinde inferri poterit, Pruſſos antiquos hac ærea Spira reſpectum habuiſſe ad Serpentem æneum MOÏSIS, niſi nobis etiam perſuadere velimus, quod

* Qua ratione, quibuſve Cæremoniis epula Serpentibus ſint parata, vid. *Hartkn. in Ant. & Nova Pruſſia, p.* 63. *Conf. Diſſert. ejus* VIII.

reſpectu

reſpectu Afflictionum Ægyptiacarum, nimirum 2^dæ, 3^tiæ, 4^tæ & 8^væ, Buſones, Ranas, & plurima Inſecta ſingulari cultu ſint proſecuti, eorundemque ſimulacra ſibi comparaſſe. Neque veriſimile eſt, ex veneratione erga Serpentes, quos, forſan ultra numerum, vivos in Ollis conſervarunt, iiſdemque valde familiares fuerunt, eorum inſuper Idola, & multo minus Amuleta Serpentiformia fabricaſſe, ut Cadaveribus ſepultis de Serpentibus caverent, cum extra dubium eſt, quod veteres Pruſſi mortuos non aliter quam crematos terræ mandaverint, cujuſmodi funerationes temporibus Ducis *Alberti* necdum aboliri potuerunt, hinc Cadavera Amuletis contra injuriam Serpentum non indiguiſſe. Cum, quod reliquum eſt, notiſſimum ſit, veteres Pruſſos per Secula rudiſſimum fuiſſe populum, (*vid. Henneberger, in libr. de vet. Pruſſ. fol.* 5.) qui nec lanas ducere, nec ferrum, multo minus ænea vel utenſilia vel luxui inſervientia vaſa parare didicerint, quin potius pro Haſtis & Enſibus Clavos horribiles, & pro malleis cuneiſque ferreis lapides ad uſus & domeſticos & bellicos (qui diu ſub nomine Cerauniarum venditati ſunt) adaptaverint, nihilominus tamen non ſine omni induſtria.

Summa itaque præmiſſorum hæc: Ceimelium noſtrum nullam relationem ad ſimulacrum Serpentis ænei Moïſis habuiſſe, multo minus Probabilitatem Amuleti contra morſus Serpentum involvere; neque ex antiquiſſimis veterum Pruſſorum temporibus, ſed ex medio potius eorum ævo originem trahere.

Unde autem Clariſſimus *Helwingius* in *Alleg.* §. 4. adductus fuerit, ut vetus hoc monumentum titulo Coronæ Sepulcralis inſigniverit, hariolari non poſſumus; quippe neque figura ullo modo Coronam

æmu-

æmulatur, niſi dicere velis, Philoſophiam Pruſſorum, occaſione funerationis, quæ cauſa quandoque maxime lugubris, prout mors homini naturali omnium terribiliſſimum eſt, Coronæ loco ejuſmodi Spiram tremulam excogitaſſe; neque apud ullum Auctorem veſtigium apparet, veteres Pruſſos mortuos ſuos cum ejuſmodi Cæremoniis, quibus nos utimur, ad funerationes exportaſſe, ita ut Virginis vel Juvenis loculum Corona ornaverint; cum neque ullibi Coronæ Sepulcralis mentio ſit facta, quæ in honorem Defuncti vel ad latus ejuſdem, vel ad caput, vel etiam ad pedes, prout apud nos viris, qui in Cœlibatu ſupremum obierunt diem, in Sepulchro depoſita fuerit.

Sufficient autem ſequentia, quæ Summam rituum funerandi Defunctos exhibent ex fide noſtri *Hartknochii Diſſert.* XIII *de Funeribus Vet. Pruſſ. p.* 193. *ſeq.* præter reliqua: " Cum Defunctus erat tumulo " inferendus, primo pyræ impoſitus comburebatur, " deinde optimæ quoque veſtes rogo injiciebantur, ut " & canes venatici, equi, arma, aliaque defuncto, " dum viveret, acceptiſſima.—— Injiciebant quoque " Annulos æreos, ut & Armillas æreas, præſertim ſi " defunctus Chriſtianorum ſacra ſuſceperat." Et paulo poſt ex *Eraſmo Stella*: " Exutos ſpiritu, ar- " matos veſtitoſque, ac magna Supellectilis parte " circumpoſita, humarunt."—— Demum ex *Jacobi Leodinenſis* Privilegio Pruſſis dato: " Promiſerunt " (Pruſſi) quod ipſe & Hæredes eorum in mortuis " comburendis vel ſubterrandis cum equis, ſive homi- " nibus, vel cum armis ſeu veſtibus, vel quibuſ- " cunque aliis rebus pretioſis, vel etiam aliis quibuſ- " cunque ritus gentilium de cætero non ſervabunt,

" ſed mortuos ſuos juxta morem Chriſtianorum in " Cœmeteriis ſepelient."

His omnibus rite perpenſis, confidimus jure affirmare poſſe, Monumentum, de quo nobis ſermo eſt, ad Supellectilem veterum Pruſſorum, & quidem Nobilioris Ordinis ſpectaſſe, & non niſi ARMILLAM, qua defunctus vel defuncta, ſive in ſignum optime de Patria meritorum vel Nobilitatis, ſive ſingularis ornatus luxuſque gratia uſi ſunt, fuiſſe, quæ cum reliqua Supellectilis parte circum Cadaver poſita tali modo in terram devenerit, donec noſtris temporibus aliquando in lucem rurſus extrahatur.

Confirmavit ſententiam noſtram Doctiſſimus *Thomas Bartholinus*, qui *in Schedio* ſuo *de Armillis Veterum, pag.* 48. figuram exhibet Armillæ Brachialis pluribus Circulis inter ſe connexis ex Muſeo Antiquario *Olai Wormii*, nunquam ab aliis annotatæ; quam *pag.* 49. ſtupendæ Antiquitatis monumentum, dignum poſterorum memoria appellat. Quæ ſi cum noſtro Ceimelio debite conferatur, neſcio, quid obſtaret, quo minus Noſtram ARMILLAM BRACHIALEM veterum Pruſſorum, & quidem pari jure cum *Wormii* Armilla, ſtupendæ Antiquitatis noſtræ monumentum, nunquam ab aliis annotatum dignumque Poſterorum memoria ſalutaremus.

Structura ejus laxior inſuper magiſque fluens, quam *Wormii* Armilla, eſt, ita ut ſuper manica Brachii applicata Humerum Cubitumque ſimul commode ſtringere poſſit. Neque pro Plebeia, quod ærea eſt, cenſeri credas; cum aureas vel argenteas apud nos unquam effoſſas non audiverim. Aſt Plebeiarum veſtigia in hunc uſque diem ſuperſunt circa Ornatus utri-

utriuſque Sexus in Lithuania Pruſſiæ orientalis, qui veri Pruſſorum veterum Deſcendentes, & Curlandiæ, qui diebus in primis ſolennibus Oſſa Cubiti eadem plane figura, qua Armilla ærea apparet, arctius licet, vel ex ſerico & lana contextis faſciis (ſi ditiores ſunt) vel Fimbriis variegatis cujuſcunque Panni (ſi pauperiores) conſtringunt. Moris iiſdem adhuc quoque eſt, Abdomine minimum duobus & quidem ſimilibus cingulis vincto, ſuperbire.

Propter affinitatem cum Armilla hac Brachiali veterum Pruſſorum, libet eidem adjungere Annulum ragenteum, (*vid.* TAB. I. Fig. 2 & 3.) quem ante annum, & quod ſuperfluxit temporis ſpatium, vir prænob. Dn. *Andreas Lilienthal*, S. R. Maj. Boruſſ. a Conſiliis Belli & Redituum, Cameræ Regalis, in Urna Pruſſica effoſſa inventum mihi tradidit, ſimilibus lineis convolutis pro Gemma contextis, reliquo in duas extremitates ſibi non conjunctas, ſed invicem vicinas, circulumque formantes, excurrentem, ita ut digitum plus minuſve craſſum æqualiter ambire poſſit.

Expedito hoc Schediaſmate a Viro Conſulari Graviſſimo Dn. *C. G. Ehlero* ex Diario, quod 1734. & 1735. Petropoli præſens per Filium ſuum conſcribi curavit, & edocti ſumus, Toreumata non niſi Aurea varii generis, ad noſtrum Ceimelium æreum proxime accedentia in ditiſſimo totius Ruſſiæ Autocratricis Antiquitatum Theſauro, ubi inprimis Sinenſia aſſervantur, obſervata: Quæ Bibliothecarius Sacræ Imperialis Majeſtatis ex Sepulcretis, neſcitur tamen cujus regionis, effoſſa eſſe & pro Armillis haberi affirmaverat.

TAB. I.

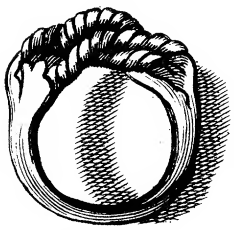

Fig. 2.

Fig. 1.

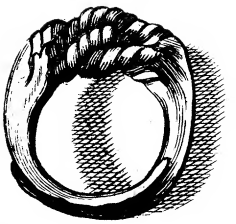

Fig. 3.